

Összeállító: KAPOSVÁRI MÁRIA

Összeállítás ideje: 1975.

TART.: AZ ANDOCSI TÁRKA-LEGENDA TÖRTÉNETE ÉS
A BÚCSÚ MÉPRADI LEÍRÁSA

---

41 lap

Földrajzi mutató: ANDOCS

Szakmutató: XXI
XXII

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

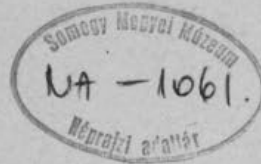

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROK'S

ATVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 3061-ES TÉTELE ALÓL

S z e m é l y i l a p

Az 1975. évi XXVI. Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázatra beküldött pályamunkához.

A pályázó neve és foglalkozása: *Kaposvári Mária, pedagógus*

A beküldött pályamunka címe: *Az audaci Mária-legendák története és a bicsói néprajzi leírás*

A gyűjtés helye, ideje és egyéb körülményei: *Audacs, Bicsói Németvári, 1972-74-ig*

A feldolgozott témakörben olvasott forrásmunkák:

- Bálint Sándor: Sacra Hungaria*
- Tádor János: Magyar hion*
- Iraklia priuon leveteltől*

A pályázatban felhasznált irodalmi forrásmunkák:

- Endreyi F. Hegyet udogér*
- Bálint Sándor: Sacra Hungaria*
- Bálint János: A lajosiak és lajosi pörök*
- Tádor János: Magyar hion*

Adatközlők: *Hungar. Forrasuc Audacs, Nemeth Istvanuc Audacs, Hoffer Sándor Audacs, Bantal Anon Audacs, Ortosuc, Ors. Emelbel Nemethi, Taras János, Zséri, Taras Jánosuc, Britti, Jaldan Atya Audacs stb.*

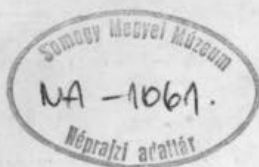
Résztvett-e más pályázaton a benyújtott pályamunka? *1975. IV. OTDK-u*

További gyűjtési, pályázati tervek:

Kelt: *1975. IX. 16.*

Aláírás: *Kaposvári Mária*
Lakascime: *7451. Somogyssáod, áll. iskola*

3061

AZ ANDOCSI MÁRIA- LEGENDA TÖRTÉNETE
ÉS A BUCSÚ NÉPRAJZI LEÍRÁSA

Készítette:

Kaposvári Mária

III. évf. hallg.

Kaposvári Tanítóképző Intézet

Kaposvár, 1975.

Beszámoló

Kecskeméti Mária

Az andocsi Mária-legenda története és a bucsu néprajzi
leírása

/Kecskeméti Tanítóképző Intézet/

A dolgozat a Somogy megyei andocsi község egyik jellegzetes néprajzi szokását, a bucsút mutatja be három népszerű szokásanyagának tükrében, valamint a hozzákapcsolódó processziót. Foglalkozik a Mária-legenda keletkezésével, és a régi andocsi csodákkal. Feleletet keres erre is, hogy a szocialista társadalmi viszonyai között hogyan él ma a több százéves vallási eredetű szokás, hogyan vélekednek erről a fiatalok, mi az andocsi bucsuk jövője.

A Mária-legenda eredetét a helytörténeti kutatásunkba módszerrel vizsgálja, a bucsuval kapcsolatos szokásokat és hagyományokat részben interjúk készítésével, részben passzív megfigyeléssel gyűjtötte össze.

Kutatásai szerint a Mária-legenda az 1720-as években keletkezett, amelyet a máriánus ferencesek is elősegítettek. A legenda szerint az andocsi Mária-kápolnát angyalok hozták Kolocshról. Ennek a csodának az emlékére évről-évre ötszáz processzió keresik fel Andocsot, csodás gyógyulást, lelki megtisztulást várva. A dolgozat részletesen bemutatja az egyes bucsukat, különösképpen a cigányokét és a negyvenötöt, a fola bucsuját. Felelősként a műveltség egyik jellegzetes keletkezési körülményét, az andocsi szent kutban történő mondóka kerestelkedést. A processziók közül a kolocsiak és a búcsúiak bucsujárását írja le tüzetesen. Kutatásait napjaink vallási hiedelmére is háttérjesszi, megállapítja, hogy a mai fiatalok számára a bucsu már nem egyéb egy jelen felvétel szokásnál, egyfajta szórakozás, ünnepi ebéd, új ruha. ~~A minden évben, bigott vallásosság már lassan lefogy és eltűnik.~~

Tartalomjegyzék

A téma indoklása	1. oldal
A vizsgálat célja	1. "
A választott módszer	2. "
A Mária-legenda története	3. "
Az andocsi csodák	7. "
A templom eredete	9. "
A Mária- kápolna eredete a mai néphagyományban	10. "
A búcsuk néprajzi leírása	12. "
A cigányok búcsuja	12. "
A nagyasszonyi búcsú	13. "
Beat-zene a kolostorban	15. "
A prosectiók	16. "
"Mosdató keresztanya"	18. "
Mária köszöntése, Ajándékok	18. "
A Mária-kultusz napjainkban	20. "
A búcsujárás szerepe Andocsa gazdasági életében	21. "
Jegyzetek	23. "

A témavizsgatás indoklása

1971-ben találkoztam először Andoccsal, mint képesítés nélküli pedagógus kerültén oda. A templomhoz tartozó kolostorban laktam majdnem egy esztendőig. Mint andoccsi lakos, szemtanúja voltam néhány bícsújjárásnak.

Az első, ami feltűnt nekem az volt, hogy a falucska lakói nemcsak egy bícsút ünnepeleek. Ettől az időtől kezdtem érdeklődni, majd komolyabban is foglalkozni az andoccsi bícsújjárással, később a kegyhely történetével.

Kutatásom első eredménye: a faluban már foglalkoztak a kegyhely történetének kutatásával, a rendház történetével. Ez az ember az andoccsi iskola igazgatója volt, tehát a közvetlen főnököm. Sokszor és sokat volt alkalmam vele erről beszélgetni.

1972 szeptemberétől járok a Kaposvári Tanítóképzőbe, e óta vagyok a honismereti szakkör tagja. Itt érlelődött meg bennem végképp az elhatározás, hogy végére járok a bícsújjárásnak. Az erre vonatkozó irodalom tanulmányozása után magával indultam útnak.

A vizsgálat célja

Egy keveset kutatott tényt, egy ma is élő vallásos legendát, és ennek történeti kialakulását vizsgáltam meg. Paraszti és értelmiségi adatközlők megkérdezésével igyekeztem hitelesen leírni a Mária-legenda alapuló andocsi bícsújk szokásanyagát. Feleletet kerestem arra is, a szocialista társadalom viszonyai között, 1973-ban hogyan él ez a több száz éves vallási eredetű szokás, és hogyan vélekednek erről a fiatalok, mi az andocsi bícsújk jövője.

A választott módszer

A helytörténeti kutató munka módszereivel vizsgálom a Mária-legenda eredetét, igyekeztem felderíteni az erre vonatkozó forrásokat.

hogy Nincs szándékomban egyháztörténeti és vallástörténeti elemzést végezni, a legenda történetét csupán azért mutatom be, a nevezetes andocsi búcsújárás szokásának történeti gyökereit is szemlélhessék. A Mária-legendák változatai között világosan el kívánom különíteni a történeti forrásokból és népi adatközlőktől gyűjtött változatokat. A legendák ismerete szükséges a búcsú néprajzi szokásainak megértéséhez.

A nép körében megfigyelhető búcsúval kapcsolatos szokásokat és hagyományokat részben passzív megfigyelés módszerével, részben interjúk készítésével gyűjtöttem össze. Minthogy egy évig - képzés nélküli nevelőként - magam is Andocson éltem, és dolgoztam, passzív megfigyelőként is számos adatot rögzítettem.

Adatközlőimet a három nemzedék köréből választottam ki. Valamennyien andocsi születésűek, vagy régebb óta andocsi lakosok, illetve búcsúiek, akik körében a processióval kapcsolatos anyagot gyűjtöttem:

Hémeth Ferencné, Pintér Anna /1899/

Huszár Ferencné, Torma Teréz /1928/

Hémeth Erzsébet /1957/

Bartal Mária /1951/

Torma Józsefné, Marsics Teréz /1902/

Herkovics Ferencné, Hedérics Julianna /1893/

Bodakos Ferenc /1951/

Hoppár Sándor

Orosz Józsefné /Orosz Erzsébet/1941/

Orosz József /1936/

Bogdán István /1948/

Horváth József /1919/

Takács János /1891/ Bilső

Takács Jánosné, Fehér Mária, Bilső /1901/

Ignác István /1928/ Andocs

Ignác Istvánné, Bogdán Regina /1921/ Andocs

Koloman Atya

S. Iné Bilső 64 éves

Rajtuk kívül még másokat is megkérdeztem, ugyanis a gyűjtés nem mindig négyszem közötti formában történt. Azt tapasztaltam, ha az adatközlőnek van hallgatósága, mindig részletesebb és ólmány-szerűbb vallomások születnek.

Hoppár Sándor az általános iskola igazgatója 14 éve él a községben, maga is foglalkozott a helyi történettel.^{1/} Vele sokszor folytattam beszélgetést, a gyűjtőmunka végzésében is segített és megfigyeléseim eredményeit kontrollálta.

A Mária-legenda története

A legenda legkorábbi említése 1719-ből való, Volkra Ottó veszprémi püspöknek a máriánus ferencsekhez írott leveléből idések:

"Figyelemmel nézzük a Sonogy megyei Andocsra, püspöki falunkban lévő és a Boldogságos Szűzről elnevezett templomot, amely a lakosok elbeszélése szerint alapzat nélkül látszik állani. Mint a hagyomány tartja, angyalok hozták ide, s éjjelenként angyalok ócska hangzik fel, és világosság tündülkik benne."^{2/}

Hyilvánvaló, hogy ezen okmány hatása alapján írt, a szab-
banforgó legendáról a nagyszombati jezsuita kollégium histo-
ria domus is 1727-ben, majd a jezsuita Kazy Ferenc és Coen-
baldi Mihály, illetve Katona István - a Nagyszombatról Kalo-
csára került történész - 1800-ban, megtoldva a Mária szobor
kalocsai származásának feltételezésével.

Kazy Ferenc írja:

"Úgy mondják, hogy ezen évek alatt /Telegdi János/ vité-
zett át a Szentély Kalocsáról Andocsra 1641-ben, mások ezt
az átvitelt az 1520-as évekre teszik."^{3/}

"...Ezen a helyen a legtiestább Szűz Máriának ikonja lát-
ható, amely csodáiról híres, amelyet a kőproboló kalvi-
nisták egyedül hagytak érintetlenül. Úgy mondják, hogy
ez a templom menhely volt, ahová a keresztények menekülni
szoktak valahányszor a barbárok betörték, és ahol ők co-
dák árán is védelmet találtak, az vagy vakossággal, vagy lá-
bak és kezek remegésével megvert vad népektől."^{4/}

Az andocsi Mária-legenda lényegében a Kőszemert lorotol
angyal-história hí utánsata.

A XVIII. század végén a törökök kiverték a keresztény ce-
reget a Szentföldről, a Szűz Mária názáreti háját /benne Lukács
evangelistától származó képekkel/ angyali kezek emelték magasba,
s jó 2.000 nőrföld távolra Fiume mellé Terenttába, azaz
Terenttba repítették. Csodák csodája!

Franzopán Miklós horvát és dalsát bán nyovizsgálókat küld
Názaretbe, hogy megbizonyosodjanak a ház valóságáról. Kőbeve-
ten, hogy Andocsra is küldtek nyovizsgálókat a kápolna alapjai-

nek vizsgálatára. "És megbizonyosodtak." De pár év múlva, 1894 december 10-én az angyal - szárnyak újra magasba emelték és meg sem álltak az Ancona melletti Loretoig.

A torontóiak bánatának előcsalására Frangepán Miklós felépítette a Santa Casa pontos mását.

Igy aztán itt is nyugalon lett.^{5/}

Zádori János időzi Kazy Ferenc 1741-ben kiadott könyvéből az andocai Mária-legenda viszonylag a maival egyező formáját.

"Csodálatosak, bár nem tudom, hogy igazak-e azok, amelyek az említett szentélyről a néphit elmond.

Hogy tudnillik a kaloccai tartományban, amikorra elterjedt a kálvinisták tévtanítása. A szektariánusok közül egy gonosz ember az ő ükreiből a templomban keresett oltalmát, s az ükreit az oltárhoz kötötte. Mivel ez a nagy megszenteltségével a Szentélynek a felcsúhatalmak nevetésével találkozott, ezért a szentségtörés megbüntetésére a szentélyt az fundamentumától elszakították, és messze földön át ide hozták. És amikor kincsekkel egy mezőn lehelyezték, az emberek, akik ott éppen szénát vágtak, megrémülve a dolog újszerűségétől, odafutottak és oly tiszteletben részesítették, amelyet maga a dolog is megkövetelt. És aztán, amikor visszatértek a munkájukhoz, akkor ezt a szent épületet nem emberi kezek Andocsra vitték, s az első domusok közé helyezték. És arról a szentélyről az a jámbor vélemény, bár írott források nem erősítik meg, már régóta elterjedt és sok embernek a szava úgy mondja. És ha ez az elbeszélés nem üres hit, akkor Magyarországon is van egy szentélyünk, amelyhez hasonlósággal avval a loretoi szentéllyel, amelyet anyai vallásos hívő ájtatossága szentelt meg. Az azonban biz-

tes, s meg van állapítva, hogy az andocsi épületnek a szent-
télye nem támaszkodik fundamentumokra, mégis annyi év óta fenn-
áll. A nép, amint mondtuk, úgy gondolja, hogy az odahozatott,
egyáltalán nem tudott összeépíteni azaz az épülettel, amelyet
a szent Szűz tisztelői ehhez hozságitak."

"Andocs híres a Boldogságos Szűz Mária csodálatos temp-
lomáról, amely most is sok csodával tündül. És ugyanis a
hír szerint a Dunán és hosszú arányokban odavitetett és ott el-
helyeztetett, mint a lorotai szentély. És ezt nagyon híres
férflaknak a kutatása és utánjárása erősíti meg."^{6/}

A néphit szerint oly nagy tisztelet öveste az andocsi
templomot, hogy a törökök sem merték bántani a hajlókát, raj-
ta maradt a kereszt, szabad volt idecsapódni. Jött is a
nép, kiváltképp vasárnaponként gyűlt a nagy sokaság. Egyszer
maga a budai pásztor is lerándult Andocsra, s látván a nagy tö-
meget, ahinek a jezsuita atya prédikált éppen, felkiáltott:

- Ne lán, ez a pap több embert tud összeszedíteni, mint
annyit a török szultán hadba szólíthat."^{7/}

Az egyház igyekezett a csodát bebizonyítani.

Volkra püspök megbízott egy Izre nevű veszprémi piarista
tanárt, vizsgálja meg, hogy valóban alapsat nélkül áll-e a
kápolna. A pátor 1723. június 23-án a következő nyilatkozat-
ot állította ki:

"Kevés napokkal ezelőtt méltóságos Volkra Ottó veszpré-
mi püspök meghagyásából kiküldetésben voltam az andocsi ká-
pólnal, Mihállyal együtt, hogy megállapítsam, van-e az ottani
kápolnának alapzata. A bennünket elfogó féltelen miatt azonban

nen tudtuk végrehajtani feladatunkat, s könyvtelenek voltunk némán eldövegni."8/

Az andocsi templont a ferencesek kapták meg, mellette rendházat építettek. Ők is közreműködtek a csodák terjesztésében.

Az andocsi csoda tehát már a XVIII.sz.-ben mindenfelé elterjedt. Jöttek a gyógyulni vágyók és a bűnbocsánatot keresők.

Az andocsi csodák

- Ahogyan ndatküzlőim érdeklődésére elmesélték.

A szájhagyomány szerint Andocson az első csoda egy kis vak pásztorfiával történt. A kápolnát sokan megcsodálták. A vak kisfiú is elment, nézegette, s így kiáltott:

- "Jaj de szép!"
- "Hát hogyan, te látod?"
- "Látom."

Terápszetfülötti csoda folytán meggyógyult a kisgyermek. Ezután sokan felkeresték e hajlékot, s a betegek meggyógyultak, s a hír szájról-szájra terjedt.9/

A Szűz Mária megmentette a falut a törüktől is. Akinck sikerült bekerülni a falu határába, már védve volt a törük fogságtól. Egy hívták, hogy menhely.

A II. világháború idején az amerikkiek bombáinak pusztításától is a Szűz Mária mentette meg a falut. Amikor a nép már magához tért - hogy mi is történt - akkor mind a templomhoz szaladtak, s ezt ómekelték rémületükben:

Ó áldott Szűsanya, nonyei Szép Róza,
Boldog menyországnak drága gyöngyvirága
Bánóknak édes szőszelője.
Vigyázz reánk, Édesanyánk,
Angyaloknak királynő asszonya.

De megemlíthetem a templonkertben lévő forrást is, Aki
ebben megoszakszik, elmúlik a betegsége. A testi megtisztu-
lást lelki megtisztulás követi.^{10/}

Andocsi tanítóskodáson idején a következőket tapasztal-
tam:

A kis tó partján álló hatalmas fűzfák körgömben millió hajtá
van. Az eldobott hajtával eldobták az asszonyok maguktól a fej-
fájást is.

Hegyon sokan a "szent vízzel" /a kis kút vizével/ főztek,
s elkerülték a betegséget, vagy megszabadultak a nyavalyától.

Ha a nép kérése meghallgattatott, hálaéja jeléül márvány-
táblákat állítanak a templon falára. Andocson hálaadományból
a Mária-nak egész ruhátára van, amit ajándékba kapott, még Ko-
nádból, Kínából is, s az ország minden területéről, legtöbb-
ször oltárterítővel együtt.

Az andocsi Mária -legenda valószínűleg a századforduló ?
után keletkezett, mert 1696-ban még nem eszterházy Pál,
noha a herceg jezsuita munkatársai összeszűrték minden csodát
az országból.

Az andocsi Mária-legenda eredetéről megállapíthatjuk, hogy a
XVIII. század első évtizedeiben alakult ki, és terjedt el.

Andocs angyal-regényének születési körülményei és tartal-
mi jellegzetességei ferences szerzőkre vallanak. Tudniillik a
marláus ferencesek kapták 1719-ben Volkrától a megbízatást,

hogy gondozzák Andocs híveit, és "mozdítsák elő a Szászanya tiszteletét."

A templon eredete

A ferencesek először fából és vályogból állítottak maguknak szállást, majd 1720-ban püspöki és tartományfőnöki anyagi támogatásával kőépületet építettek. 1723-ban, hogy hogy nem, leégett. 1725-ben újabb gyűjtés alapján lerakták a ma is álló barokk kolostor alapkövét.

A gót szentély 1520-ból való. A szentélyhez kapcsolt templon 1742-ben készült. 1740-ben épült a hajó és 1742-ben építettek át a főoltárt is.

Egyetlen barokk sisakos, heolokzat előtti toronnyal, barokk hajóval található, gótikus támpilléres szentéllyel megoldva.

A szentély tetején barokk toronycsúcs épült, a szentélyből nyíló sekrestye-ajtó rendezéshez kökeretű.

A ferencesek távozásra után a kolostor egy része egyházi funkciót tölt be, másrésze a helyi tan és iskola kezelésébe került. Az épületben működött a megye első, a ferencesek által fenntartott gyógyszertára is. Az épület műemléki helyreállítására tervek készültek egy barokk egyházi múzeum megvalósítására, amely azonban anyagiak miatt nem valósulhat meg egyelőre. ^{11/}

A Mária kápolna eredete a mai néphagyományban

Mit mond a jelenleg is élő szájhagyomány. Kutatásom során erről kérdeztem meg Anna nőnt.

Szent István királyt a római pápa magához hívatta, s megajándékozta egy kóppal, ami a Szűzenya ábrázatát mutatja /Szent József kezemunkája/. Ez a szent király hozta magával Kalocsára. Utána jött a tatárjárás, türükdélés. Ezek a hadak amikor bejűttek, a szobor egy kicsi kis kápolnában volt Kalocsán. S mint afféle hadjárat, bekűstűtők a lovakat is. Egyik katonas:

- Micsoda kóp ez?

- Az valami asszony, es a gyerek is nála.

Kardjával hozzávágott. A másik meg:

- Rájűvűk.

A tőrűn keresztűlűnt a gelyű. Rajta is van a luk. Amikor a katonák náncs felűbredtek, nem volt a fejűk felett semmi. Hogy merre lett, ná vitte el, nem tudtak semmit.

Angyalis kerek hozták ide. Keresztűl hozták esen a nagy vidéken Somogyba. Utkűsben az angyalhegyi dűlűn letették. Asűrt, hogy helyet kerestek, vagy hogy nehűs, nem tudos. Utána a mai Szent János kápolna helyűre tették le.

Akkor már voltak itt pásztorok. Odaszaladt az egyik pásztorfiű, látta, hogy emberferűk, de nem olyanok, mint ná ve-gyűnk.

- Miűrt ide tettűtek? Itt elűllyed!

- Hát hová tegyűk?

- A dombra, ott jű lesz.

Odaszalűt es a kápolna, asűta ott is van.^{12/}

Amikor a Szent János kápolna helyéről a dombra vitték a kápolnát, az útjukba eső hatalmas fűzfák már lent a törzseknél meghajoltak előtte. Még én is enlékszen ezekre a fákra.^{13/} Később a bácsások ezekre a fákra fűsték a hajtút, ebben is a gyógyulást keresték.

A Szent János kápolnát később építették a falusiak arra a helyre, ahová az angyalok a kápolnát először is akarták tenni. Ennek állítottak enléket.

"Amikor ez történt, a pástornép körülcsereglette, gyűnyörködtek benne. Az első tornászati csoda egy kis vak pástorfid gyógyulása. Híre ment ennek a dolognak, szájról-szájra terjedt ezután, hogy ez is meggyógyult, az is meggyógyult, Szent István is már kereste a kápolnát, s e hír útján talált rá.

A törökidő idején nehely volt Andocs, aki ide be tudott menekni, az már megmenekült a töröktől.

Mi ezt így tudjuk, így hallottuk és szentóggil hisszük!^{14/}

A legifjabb nenszedék a legendából már szinte semmit sem tud, csak annyit tudnak /annanyit nagyoszlóktól, vagy szülő-től hallottak/, hogy angyali kezek által került Andocsa Kollodáról. De hogy mi volt az oka az idecsállításnak, vagy mi-ker történt, ők ebből már semmit sem tudnak.

Tehát így kezdődött minden!

Száles körben elterjedtek a csodák, a gyógyulások. Üszn-lött a nép mindenhol, vigasztalást, gyógyulást nyerni. Így alakult Andocs bácsójáró helyő.

A búcsúk néprajzi leírása

Régebben minden Mária Unap búcsú volt, az idősebbek szerint - szám szerint - 16 búcsút tartottak nyilván. Most már a kisebb Unapeket nem tartják meg.

A búcsúk a következők:

Áldozó csütörtök /Pünkösd előtt 10 nap/,

Pünkösd,

Szentháromság /Pünkösd utáni vasárnap/,

Jézus-szív vasárnap,

Nagyasszony /augusztus 15./,

Kisasszony /szeptember 8./,

Mária nevenapja /szeptember 12./,

Rózsafüzéres, vagy olvasós /október első vasárnapja/,

Órangyalok.

Később már a népek teljes búcsút nyerni ezeken a napokon jöttek. Kisasszony és Mária nevenapjára Karádról, Bisséből és a szomszédos falvakból jöttek. Régebben a kalocsaiak a pünkösd-i búcsúra, ma inkább a nagyasszonyira érkeznek.

A cigányok búcsúja

A mai napig a pünkösd-i búcsú a cigányoké. Ezen a napon elűsülnek a falut. Rengeteg gyertyával jönnek, még a gyermekek kezében is van két-három darab. "Ezzel róják le a bűnüket is." 15/ Ők látják el a templomot gyertyával. Ez fogadalmuk nekik.

"Nagy beteg vót a családban, nem vót még ilyen fejlett az orvostudomány. Akkor csak a Szűz Máriához fohászkodtunk. Hogy megsegített, drága gyertyákat, ruhát vettünk a Máriának."^{16/}

"Az által tartunk bicsót, hogy hát megfogattuk, amikor ilyen betegek a gyerekkük, akkor bemegyünk a templomba, veszünk gyertyát, osztán odavisszük, osztán imitkozunk, hogy hát segícsse meg a Jó Isten íket. Hogy hát egészségesek legyenek."^{17/}

Már előtte nap felkészülnek a bicsóra, "egy kicsit fészünk, sütünk"^{18/}. Elmennek a templomba, imádkoznak. //

Ebből áll ma nálunk a nagy készülődés.

Régebben, amikor még árultak is, már hónapokkal a bicsó előtt faragták a sok fakanalet, tekaót, fonták a vesszőkossarat. Bicsó napján felöltöznek, "úgy megyünk, szép ruha, meg bluzs, olyan cifra. Szópen, elegáncsosan oda-megyünk imádkozni."^{19/} Minden ember gyertyával lép be a szentélybe. - Már van, hogy előtte nap megvásárolják a drágább gyertyákat. - Van aki égő gyertyával megy be, attól függ, hogyan fogadott. Bent a templomban "körösetüt" vetnek, odamennek az oltár elé, s mellette leteszik a gyertyát, imádkoznak:

"O dragstvun den cserzeendica
storokon kedves asetu ni poluni pocare,
asce tu ne suporaj un bularunija palusunji
kanuroksij kufale sika szenetácsij."^{20/}

Utána leteszik a gyertyát, de nem mindig gyújtják meg. Az ott is marad. Utána keresztet vetnek, majd magyarul el-
imádkozzák a Miatyánkat és az Üdvözlőgyet.

"Köszönetet mondunk a Szűz Máriának, kiőr, miőr fogat-
tunk."21/ Utána újból keresztet vetnek, s távoznak a szent-
őjből. "Az a mi búcsánk, ebben meg vagyunk fogadva, s ezt mi
meg is csináljuk."22/

Van amikor ők is csatlakoznak a processiókhoz, s kimen-
nek velük a Kálváriára. "Végig járjuk a képeket és imátko-
zunk. Körülfogjuk a népeket, s úgy imátkozunk."23/

Ők templomi éneket nem énekelnek. Az Istenhez, vagy a
"szép Szűz Máriához" imádkoznak, de általában "nekünk min-
degy, hogy hol és kihez imátkozunk."24/

Van aki lemegy a templomkertbe is, ha valami bánata
van, megsejdik a kis tóban. Ebben ők nem igen hisznek, in-
kább a látványossága vonzza oda őket. "Ott van a népek idi-
lője."25/

Ezzel a búcsú vallási részét letudják.

Jobbára a nők vallásosak, a férfiak az "alsó templomnál
imádkoznak, a kocsánál."26/

"Hessoká vagyunk a templomba, ippe" hogy csak bemennék, ve-
tünk egy köröszetűt, azt mongyuk: az isten segítsen minket,
utána kimenünk az udvarra, megiszunk egy-két üveg sört, u-
tána akkor elmenünk haza."27/

Ha van még pénzük szőtnőszobákban is. Búcsú-
fiát vesznek a gyerekeknek, rozsafűzért, bábolvásót, kést,
néha szentképet vagy "köröszetűt" is vásárolnak.

"A cigányok nem jó vevők. Az egy bábolvásót, gyertyát
veszik. Kocsába jók. Esznek, isznak danésznak."28/

A cigányok nem állítanak sátrat. Régen a búcsúi alkalmat használták fel arra is, hogy házaljanak. "Festett asztalterítőt, nylon abroszt, festett poharakat és fakanalet árultak."^{29/}

Hagyon szegény az, aki ma is házal. Időnként még előfordul, hogy idősebb asszonyok koldúni járnak.

Többnyire ma már szépen, rendszeres útüzékben jönnek, busszal vagy autóval. - "1974 nyarán 5 cigánycsalád is jött taxival."^{30/}

A helybéli cigányok lassan beolvadnak a falu közösségébe, átveszik a szokásokat. Inkább ma már a falu búcsúját tartják, a nagyaszonnyit, mint a pünkösdit. "Régen a pünkösdi búcsú, igen nagy búcsú volt, most már egy pap is ellátja az egyházi teendőket. Annyanban szerepelnek a cigányok, hogy ellátják a templomot gyertyával. Keleties szokás, ezzel ők mindent lerónak."^{31/}

Átvették a faluban uralkodó vallást, a katolikus vallást. "A vallás nem játszik jelentős szerepet gondolatvilágukban: gyakorlatilag kiserül a látványos egyházi szertartásokon /búcsún való részvételben/."^{32/} Imádkozni többnyire magyarul imádkoznak. Cigány imát ma már kevesen tudnak mondani, keverednek bele magyar szavak is. Ugyanaz az ember sem tudja kétszer ugyanígy elmondani, mindig van benne egy kis változtatás.

Órangyalok napján a fehérváriak jönnek.

A falu búcsúja a nagyaszonnyi búcsú, amit augusztus 15-én tartanak. A búcsú a templom szentelésének évfordulója is.

Padányi Biró Márton 1747. augusztus 15-én szentelte fel a templomot.

A falu lakosai minden búcsút megtartottak, ezek a napok olyan ünnepek voltak, amelyeken nem volt szabad dolgozni.

A nagyasszonyi búcsú

A legnagyobb készülődés a nagyasszonyi búcsúra esett. Már két héttel a búcsú előtt kiemészték a házat, rendbetették az udvart, a háztáját. Erre az ünnepre meghívták az összes rokont, testvéreket, keresztazulósokat. Jó alkalom volt a családi összejövetelekre.

Két-három nappal előtte levágják a tyúkokat, kacsákat, a tehetősebbek még disznót, vagy marhát is vágtak. Megöltötték a szilvákat, megfőzték a vasárnapi ebédet, hogy búcsú napján mindenki elmehessen a nagymisére.

De nemcsak otthon készültek fel, hanem díszbe öltöztették a templomot is. Kitakarították az asszonyok, felvirágozták az oltárokat, a új ruhába /általában kéthetenként/ cserélik a ruháját/ öltöztették a Máriát.

Régebben még a fiatal kislányok öltöztették Máriát /értatlanság jelképe/.

Ma már egyre kevesebb kislány jár a templomba díszíteni, így a falusi fiatalasszonyok látják el ezt a feladatot is. Minden oltárt más-más asszony gondoz.

Búcsú előtti nap már díszesen fogadja a templom a vendégeket. De azorgoskodnak a bazárosok és a szórakozást szolgáltató cigányok is. Felállítják a ringlisepit és a céllövöldét.

Búcsú napján minden órában van mise, a nagymise 11 órakor kezdődik. Aki ráér, az elmegy a reggeli litániára is, de a nagy többség a nagymisére megy. Jó időben a nagymisét kint tartják a templokertben, a tábori oltárnál. Ezt a misét a falu papja tartja, de sokszor jön el a püspök is erre az alkalomra.

Mise után szétszóródik a nép. Aki ráér, az kimegy a kálváriára, elkísérik a búcsúzókat, de legtöbbször elmennek haza ebédelni. Az igazi búcsú délután és este van.

Régen nagyon sok sátor volt. Az utcán és a templom előtti téren kétfelől végig sátrak álltak, a tanácsháza mellett a Karád felé vezető úton, az iskola körül, a mozihelyiség előtti téren és a kocma előtt. Még száz sátor is szokott lenni! /Most már csak mutatóban van egynéhány/. Ezekben a sátrakban mindenféle bazárt, törökmézet, bábaszívet, bábhuszárt, rózsafüzért, gyertyát, szentképet és keresztet árultak. Délután vásárolták meg az ajándékot a családtagoknak, a búcsúzóknak pedig az otthonmaradottaknak.

A sátrak közötti séta jó alkalom volt az ismerkedésre is. A fiatalok itt ismerkedhettek össze leginkább. Egy kis séta, egy kis vásárlás, este egy kis tánc.

Bálokat régen csak Pünkösdkor, Nagyasaszonnykor és Kisasaszonnykor tartottak. A zenét a cigányok szolgáltatták, a lányok karikázót táncoltak a kocma közepén, később páros táncot jártak, majd éjfélkor ismét karikáztak.

Beat-zene a kolostorban

Mit jelent a mai fiataloknak a búcsú?

A fiatalok számára a búcsú nem sokat jelent. Mi már másra nem járunk. Amikor még kisebb voltam, elmentem a szüleimmel és a nagyszüleimmel.

Ma már nemigen van olyan fiatal, aki elmenne vasárnap a templomba, esetleg a kisiskolások, akik hittanra járnak, valószínűleg a szülők, és a gyerekeket is így nevelik. Akik kijárták az általános iskolát, azok már nem mennek el, csak lakodalomkor és kereszteléskor. A faluban kb. 80 KISZ-es van, ebből ha 5t jár templomba.

Most már délelőtti elmegyünk, megnézzük a sztrádat, sétálunk, vagy megyünk a preszóba.

Ezre kezdődik a fiatalok élete, amit mi szoktunk így nevezni, hogy búcsú: a bál.

Ilyenkor együtt van a fiatalság. Feldíszítjuk a kolostorban lévő nagytermet, beat-zenekart hívunk. A mostani nagyasszonyi bált is a KISZ rendezte. Nagyon sokan voltak, a szomszéd falu fiatalsága is jórészt itt volt. Több mint 7.000 Ft volt a bevételük.^{33/}

Amint látjuk, a búcsú hagyományos jelentősége letűnően van. S ezt nemcsak mi vesszük észre, és a falu fiatalsága, hanem az egyház is. Éppen ezért megpróbálja tartani a fényt, a vonzóerőt, és nemegyszer összeköti a nagyasszonyi búcsút egy-egy kiadvány felajánlásával.

Az 1973-as búcsún is ez történt. Ez olyan szenzáció volt, amit kb. 2-3.000 ember nézett végig. /Egyik adatközlőmtől

10.000-es adatot hallottam erre vonatkozólag./

Autóbuszok, gépkocsik ontották a tömeget. A faluban annyi volt a nép, hogy a kocsiknak a falu határában kellett leparkírozni.

Pl. Nagykátáról autóbusz hozta az embereket. A falu végéről hosszú menetben jöttek be, egy pap és egy kántor kísérte őket. Az élen öt tangóharmonikán vezette a tömeget!

A falu harangzóval fogadta az érkezőket.

Érdekes lett volna megvizsgálni, hogy kb. 2-3000 ember közül hány százalékot hajtott a hit, a hány százalékot a kíváncsiság. Egy ilyen búcsú "nagyon jó alkalom a divatbemutatóra és a partnerszerzésre. A sok fiatal kíváncsiságból ment oda. Nincs már vallásos hatása a fiárgalságra."^{34/}

"A processiók"

A búcsusok, ha távolabbi vidékről jöttek, mint pl. Kalocsáról is, sokszor már egy héttel a búcsú előtt kezdtek készülni. Micsét hallgattak, felpakolták az élelmet a bugyros kocsira, majd egy vezetővel, vagy a falu papjával útnak indultak Andocs felé. "Volt esztendő, amikor Kalocsáról és szállásairól 400-an is útra keltek Püskösöd előtt, hogy 3 napi fárasztó gyaloglás után szép dallamú ájtatos énekükkel és saját költséni imájukkal köszöntsék az andocsi Máriát."^{35/}

Ha elfáradtak, fel-felültek a kocsira. A betegeket is kocsi hozta. A módosabb falu több, a szegényebb kevesebb kocsit és lovat tudott küldeni. Egy-egy faluból sok ember kelt útra. Olyan alkalom volt ez, amikor a falusi parasztember is kizsa-

badulhatott a megszokott környezetéből. Ez az alkalom újat és sok-sok élményt hozott az életébe.

Útközben minden templomnál és keresztnél megálltak, imádkoztak, énekeltek. A falukban legtöbb helyen harangszóval üdvözölték őket. Andocsa határába érve harangszó fogadta a búcsúzókat.

A kalocsaiakat az andocsiak fontos vendégnek kijáró tisztelettel fogadták, a vették körül. Az alap nélkül álló káplana tornyának kis harangját, az ún. kalocsai harangot csak akkor hüták meg, amikor a kalocsai processióközeledett a templomhoz. Régebben a ferences barátok vezetésével, a falu határáig vonult az andocsi nép a kalocsaiak elé.

Ájfatosságbán és vallásosságban igyekeztek is felülmúlni a más vidékről érkezetteket. Beköszöntésük előtt a templombejárat előtti szenteltvíztartóból az oltárig térdencsúszva tették meg az utat.

Távozásuk a szobortól való méltó búcsúzásként hátrálva jöttek a templomajtóig. Megérkezésük után hímezett kalocsai ruhába öltöztették a kegyszobrot.

A búcsúnap reggelén tartott "kalocsai mise" a leglátogatottabb eseménye volt az ünnepnek. A délelőtti nagy körmenetben a kalocsai "köröset" mindig azon a helyen haladt, amit az adott időpontban a legelőkelőbbnek tartott a helyi búcsúszervező.

A kalocsaiak távozásuk előtt az

Andocsi Szűz anyá, Sárköz virága
Kalocsa népének egyetlen vágya
Szállj el hozzánk régi hajlékomba
Te vagy most is Sárköz patronája

énekekkel búcsúztak.^{36/}

A kárádiak kisasszony napján jönnek. A mai napig is papjuk vezetésével gyalog tessék meg az utat.

Bücsüi proceció

Bücsü Somogy megyei község, nem messze van Andocstól. Katolikus lakói minden évben kisasszony, vagy Mária nevenapjkor meglátogatják a kegyhelyet, hogy imával és szépen zengő énekeivel fohászkodjon a "szép Szűz Máriához".

Már az indulás előtti napon megéltik a dió-és mákos ke-lácsot, csibét vágta, a kirántották. Azt is megbeszélték, hogy melyik fogat jön majd értük, a hozzá haza Acsa /Somogy-acsa/ határáról.

Búcsú előtti napon kora hajnalban /3 óra tájban/, mielőtt hallgattak a templomban. "Mielőtt elindultunk, előbb elmondtuk a Miatyánkot, letérdeltünk a Mária oltárhoz, a elkezdtek:

Most segíts meg Mária
Ó irgalmas Szűz anya
Keszervét a bűnök-bajnak
Előszeltni van hatalmad.
Hol már ember nem segíthet,
a te erőd nem törik meg.
Hő imád gyermekednek
Nem, te soha nem veted meg.
Most segíts meg Mária
Ó irgalmas Szűz anya, Amen.f

Drága Szűz anyánk segíts az utunkon, ahová akartunk indulni, megedelmet kérni, jöjj és jöjj pártfogásunkra.

Elkezdtek az éneket:

Kiszönteni magyunk, Ó Mária
Kiszöntünk tégedet, Krisztus anyja
Kiszöntünk tégedet Mária
Mária, Urjézus szentanyja
Angyalok királyné asszonya
Andocsi szép Szűz Mária.^{37/}

A faluból hajnali 4 órakor indultak el. Négyes sorokba rendeződve, elől megy a pap, ha nem kísérte őket pap, akkor az előljáró, utána az elsőnekesek, s úgy a többi búcsús. A falu határáig elkísérte őket a falu népe, s a harangozó. Dada, Igal felé mentek. "A gémesakútánál leltünk, megröggelítettünk, s akkor mentünk tovább."^{38/} Útközben a Miatyánkot és a rózsafüzért imádkozták. Imádkozni a rózsafűzér fejeit imádkoztak, a többiek pedig mondták utána. Amikor a rózsafűzérnek vége volt, énekeltek.

"Reggel, mikor mentünk arrafelé, akkor énektünk:

1. Ó Mária, Isten anyja, énneken is jó anyám

Szíveim-lelkem láng buzgalmát dicséred későn és korán
Bánatomban, örömemben, jó, s balsorban csak ezt zen-
gem

Üdvözlégy Szűz Mária, üdvözlégy Szűz Mária

2. Hajnalkeltén, ha megzendül magas tornyon a harang
Mintha szólna, szállna égből, imára kel fel a hang
Megkiszöntlek szép Szűz hajnal, ezt rebegi az angyal,
Üdvözlégy Szűz Mária, üdvözlégy Szűz Mária.^{39/}

Az érintett falukban mindenhol bementek a templomba, s imádkoztak. Amikor beértek Acára, ezt énekelték:

1. Boldogságos anyanyunk, Szűz Mária
Hozzád száll eszünk Szűz Mária
Te látod az életünk, s látod mennyit szenvedünk
Jöjj segíts és légy velünk Szűz Mária

2. Szivedben is gondtevés Szűz Mária
Fájdalom élt benned is Szűz Mária
Szánj meg minket jó anyánk, életünknek Zátonyán
Szép reményünk, pátronánk, Szűz Mária

3. Balsorsunkban is szerese Szűz Mária
Szent fiad elé vezess Szűz Mária
Tedd kezébe életünk, szánd meg magyar nemzetünk
Jöjj segíts és légy velünk Szűz Mária^{40/}

Elindulnak a Miatyánkot, s indulnak tovább.

Az andocai falu határába érve egy fiatalabb fiú előrement, hogy hírről adja a faluban érkezésüket. Elől ment a pap, vagy előljáró, utána nyolcas, vagy négyes sorokban a férfiak, gyerekek, utoljára a nők. Ha volt szekér, az a népek után következett. A faluba haramszóval vonultak be. /"Nem ingyen haramoztak ám!"^{41/}

"Odamentünk az oltárhoz, letérdeltünk, s mindig ezt énekeltük:

1. Mária, Szerelme Szűz Anya
Kinek látogatására jöttünk mi ma
Eljött a kisanyany szép napja
Amely napon megszületett a szép Szűz Mária

2. Szent Anna megaszülte Máriát
A megtérő bűnösöknek kegyes szószólóját
Szent Anna a szép Szűz Máriát
Szába helyezte az ő drága lányát

3. Mária, asszeze földről jöttünk
A te drága képed előtt most bus könnyet ejtünk
Köszöntünk a szép Szűz Máriát
az egeknek királynóját, kinyíllott rózsáját

4. Szeptember nyolcadikára
Mária születésének drága szép napjára
Nyíllott ma nekünk egy szép virág
Kisasszony, szép Szűz Mária, szívünk téged áld.

5. Mária, asszeze földről jöttünk
Bánatnak a virágjából, hogy koszorút készítsünk
Harmat hull, hármát itt az óra
Ébredjen fel minden lélek ez aranyos szóra

6. Szent Anna Máriát szoptatja
Az ő drága kezeivel aztat ápolgatja
Mária alszik szép csendesen
Az aranyos bölcsőjében, hófehér kőntőben

7. Bölcsődre, hogyha rátekintünk
Könyeink is kicsordulnak a mi szemekből
Örvend ma az egész mennyország
Mert született egy égi anyánk, a szép Szűz Mária

8. Mária, messze fölől jöttünk,
a te drága képed előtt mostan esedezünk
Égből szállt bimbó vagy Mária
Csak keserű bajainkban minket megvigasztalni
9. Özvegyek, árvák is eljöttek
Panaszukat itt leírta szent szíved, a elábed
áldjad meg a te bus néped,
aki szép neved napjára ide eleletett
10. Fáj szívünk éretted Szűz Anyánk
Oltárod megláthatjuk anyai szép orcád
Hogyha eltávoznak képedtől
Jöjj el velünk édesanyánk, legyél mi vezőrünk
11. Te vagy már kedves szép nefelejcs
Minket szent Szűz édesanyánk soha el ne felejtse
Ez legyen énekünknek vége,
Dicséртessék mindörökkön az urjésus neve

Utána imádkoztunk:

Mária tekints le az égből
Nézd a könnyet, mint hull a szemekből
Zokog a bus özvegy és az árva
Mert a bánat szívünkbe van zárva
Ó, ne hagyj el minket Szűz Mária
Szomorú árváknak édesanyja

Ezután még elmondtuk a Miatyánkot. 42/

Mária köszöntése után lementek a templomkerti kis tóhoz, megmosakodtak a szentkút vizében.

Ez a Mária tó a néphit szerint magától fakadt a kiskápolna helyén /ahová az angyalok először letették/ ott van a kis-kúttal együtt, fölötté Mária-kép. A hívők szerint, aki ebben megmosakszik, gyógyulást nyer. A kis kút vizével nagyon sok betegség gyógyult is. Még a búcsúok is vitték belőle haza./Korábbi fellendülése: ugyanis a vizet korábban vitték haza. Érdekeséggé vált megemlíteni, hogy Andocsán nem írték ezt a kis-mestereket. A búcsúok a koraikat már otthonról hozták magukkal./

Ekkor keresztelték meg az előző búcsúokat is.

A templomban kihirdették, hogy hány órákor van a kálváriára menés, melyik csoportnak hol kell gyülekezni.

Utána szállás után néstek. A búcsúok mind egy helyen szálltak meg, egy pajtában. Amikor legelőször voltak Andocsán, az egész éjszakát a templomban töltötték. Egész éjjel imádkoztak. "Az egyik elkezdte, a másik végezte." 43/

Ha nagyon rossz volt az idő, vagy beteg volt közöttük, bekérték a szobába, és személyenként 10 Ft-ot fizettek szállásért. Este, mielőtt lefeküdtek a pajtában ezt énekelték:

finnán

A fényes nap hirtelen nyugodott
A föld színe sötétségbe maradt
Minden állat meg nyugadalomra
Az istentől rendelt álmra
De én úgy megyek uram ágyamba
Mintha mennék gyászos koporsóba 44/

Mánap a nagymisére mentek el. A kálváriára két órákor indultak. Mindenki a maga faluja csoportjával ment. Legelőkelőbb helyen a kalocsiak mentek, utána azok a csoportok, akik többen voltak. Utoljára mentek mindig az Andocsiak. A búcsúiek Mária születésekor a fehér zászlót vitték. Legelőbb a tanító vezetésével a Szivárdisták és a kis Mária lányok. "Azok vótak mindig elő, mer ilyen picinyek vótak. Azoknak is vót kis énekek."^{45/}

A lányok fehér ruhába öltöztek, a fehér zászlót vitték, a fiúk fekete ruhába, a piros zászlót vitték.

Az öregek is vitték zászlót, a rózsafüzér csoport is fehér zászlót vitt. A zászló egyik felén a Szűz Anya, másik felén az Urjézus, vagy a Szent család volt.

A kálvárián minden stációnál elmondták az imakönyvből az imát, s elénekelték a hozzávaló éneket. A pap mozgta előre a szöveget, s a hívők utána.

A kálváriai szent beszéd a búcsú papnak jutott. Itt imádkoztak az otthon-maradottakért is.

"Amikor fölértünk a hármas feszülethöz, oda a kereszthez, ottan akinek nagyobb fájdalma vót, az jobban zokogott, kinek kisebb vót, ni fiatalok vótunk, akkora bánatba nem vótunk mint az özvegy, vagy az árva vót."^{46/}

Minden processciónak megvót a maga külön imája és éneke.

Ének:

1. Messze útról kegyhelyedre, kik hozzád jöttünk
Laborulunk oltárodra, sírva esedeklünk
Ó segítő Szűz anya, kisasszonyunk Mária
Itt az óra, itt az idő búcsúháunkra

2. Zarándokok édesanyja, nézz árváidra,
Nehéz tőled a megválás, könny foly arcunkra
Ó segítő Szűz anya, Kisasszonyunk Mária
Add áldásod szerettünkre, rokonainkra

3. El kell mennünk itt a válás fájó órája
Zokog szívünk, sír a lelkünk búcsúszóinkra
Kicsinyek vagy öregek, szegények vagy özvegyek
Boruljatok le inádra, sírva esdjetek

4. Jertek, boruljatok ide ti bus özvegyek
Könnyes szemmel búcsúzzon el fájó szívetek
Ki tudja, hogy lesz-e még, viszontlátás kegyes ég
Ó segítő Szűz Mária, szívünk érted ég

5. Akik velünk nem jöhettek téged áldani
Azokra is hagyd áldásod meséje szállani
Otthon kérni majd sok Szűz, mit küldött az égi szív
Ó segítő Szűz Mária, anyánk légy mindig

6. Isten hozzád, Isten veled, áldva zokogjuk
Égre nézzünk, sírva esdjünk, úgy fohászkodjunk
Ó segítő Szűz anya, Kisasszonyunk Mária
Kérni szent fiad, viszontlátás legyen számunkra

---

7. Ut az óra menni kell
Felzokog majd sok kebel
Isten veled, álld meg néped
Mert szívünk szeret.^{47/}

Amikor visszasajóttek a Kálváriáról szétaszóledtek a sátrak között megvásárolni a búcsúfiát, Bábolvását, bábszívet, vagy bábuszárt vásároltak a gyerekeknek.

Még a szomszéd gyerekek is részesültek egy kis búcsú-fiából. Enélkül soha nem mentek haza. Sokat nem lehetett költeni, mert minden nagyon drága volt. De volt olyan is, aki az utolsó krajcárt is odaadta a "pörszibe".

Ezután lassan szedélőztek hazafelé. A saját papjuk és a harangosó kikísérte őket a falu határáig. Somogyasáig gyalog mentek. Ott már várták őket a szekerek. De volt olyan alkalom is, hogy hazáig gyalogoltak. Hazafelé is be mentek a templomokba imádkozni, énekelni. Volt, hogy más falvak búcsusai is hozzájuk csatlakoztak útközben.

Ma már nemhogy gyalog nem jönnek Andocsra teljes búcsút nyerni, de autóbusszal is csak négy-öt ember, az is az idősebbek közül.

Keresztó keresztanya

Már otthon szaszézámolták az első búcsúkat, kiknek kell keresztaszillót választani. Keresztó keresztapa vagy keresztanya csak az lehetett, aki már járt Andocsra vagy andocsi lakos volt. A keresztaszilló választásában "életkornak nem volt szerepe, különösen akkor, ha ez alkalomszerűen, rögtönaszóttan történt."^{48/} "Általában jellemző, hogy az első búcsúkat egyénileg kereszteltek meg a Szent kútnál."^{49/}

A keresztelkészt a búcsú előtti nap végezték. A kiválasztottak a kertben lévő kis tóban megmosdatják, vagy meglocsolják leendő

keresztgyermeküket, utána megpusztilják egymást, a kereszt-
szülők ellátják őket mindenféle jó kívánságokkal. Ilyenkor
ajándékot is szokás venni, amit a keresztgyerek sokszor e-
gész életében őrizget. Amikor az ajándékot átadják imádkoz-
ni kell, a keresztszülők megkérik őket, hogy ne felejtseék el,
kitől és milyen alkalomból kapták.

Ezután keresztapának, vagy keresztanyának nevezik, s ugyan-
olyan rokonnak tekintik egymást, mint a keresztcségtől száma-
zó kapcsolatot.

A kaloccai búcsúok andocai keresztelkedési szokása el-
tér a többi búcsútól.

Ők "bérmálásnak" hívják, s nem egyénileg "bérmálkoznak"
a forrásnál, hanem közös szertartás keretében. A kaloccaiak ezt
a szokást csak Andocson végezték, máshol nem.

A bérmálkozni akarók félkörben sorba álltak a forrás fölötti
Mária-kép előtt. Mögöttük állt vállukra téve jobb kezét a ki-
választott keresztanya, vagy keresztapa, mögöttük a félkörön
kívül a többi búcsú. A "bérmálkozókkal" szemben a forrás mel-
lett állt a búcsúvezető asszony, aki a szertartást végezte, és
irányította. Felhangzott az ún. "kúti ének", amelyből a "bérmá-
lás" megkezdéséig két versszakot énekeltek el. Amikor a "Sza-
mariai asszony vizet merít" kezdetű versszakhoz értek, a bú-
csúvezető asszony abbahagyta az éneklést, csak a hívek mond-
ták tovább folyamatosan a sorokat. A búcsúvezető az andocai
forrásból merített vízzel sorban haladva megkezdte a félkörben
állók "bérmálását." Jobb kezét minden személynél belemártotta
a balkezeiben tartott pohárba, majd keresztalakban megszentel-

te a "bérnalkozó" arcát. Minden megszentelendő előtt elmondta: "Áldjon meg téged a teljes Szentháromság: az Atya, a Fiú, és a Szentlélek".

Amikor végig ért a soron, mindannyiukra kérte az áldást: "Áldja meg mindnyájukat a teljes Szentháromság: az Atya, a Fiú és a Szentlélek".

Amikor a búcsúvezető befejezte az utolsó személy bérnalkozását is, újra átvette az éneklés vezetését. Általában akkor került erre sor, amikor a háttérben álló asszonyok a "Jézus Krisztus drága szent keresztje" kezdetű versszakig jutottak.

Ittől kezdve ismét énekléssel mondták végig az énekeket.

Az ének befejezése után a "bérnalkozó és keresztcsillóje" megcsókolták egymást, a szertartásnak ezzel vége lett, a következő az ajándék vendérlés.^{50/}

A búcsúk e laikus szokásáról a papok nemigen vettek tudomást. Ha tudtak róla, akkor is messziről figyelték, a szertartásban nem vettek részt.

Az andocai Kálmán atya tizenkét évi ottléte után hallott e szokásról először. /1936-1942: 1950-től napjainkig Andocs papja./ "A kalocsai úr mondta, hogy őt is megcsókolták gyerekkorában. Ő erősítette meg e szokásnak valódiságát. Különben a rendháztagoktól sem hallottam soha."^{51/}

Mária köszöntése. Ajándékok

Amikor a búcsúk már díszbe öltöztek, siettek Máriát köszönteni. Pl. a kalocsaiak amikor a templom előtti keresztet

értek, már nem álltak lábra. Térden caüssva mentek be a templomba férfiak, nők egyaránt. Az oltár mögött van egy kis rézs, jobb oldalt mentek be, bal oldalt jöttek ki. Megkerülték az oltárt háromszor, s megcsókolták az oltár fáját.^{52/}

A kalocsaiak így akarták kiengesztelni a Szűz Máriát a rajta esett sérelem miatt.

A búcsúak ajándékokat is hoztak a templomba. Legtöbbször ruhát a Máriának, vagy oltárterítőt.

Egyes búcsúak kis viaszfigurát szoktak hozni magukkal, ami azt a testrészt ábrázolja, amelyre a gyógyulást várják. Ezeket a kis figurákat az oltárra állítják.

Mária üdvözlése után imádkoznak /este van a Szentaórgimádás/, s éjjeli szállás után néznek. A templom egész éjjel nyitva van, a búcsúak rendelkezésére áll. A férfiak bemehettek a kolostorba is, de nők belépni tilos volt. Nyári éjszakában a templonkertben is aludtak, de sokan házakhoz is bekéretőztek. A lovakat bekötötték az istállóba, ők pedig pajtában, szőrny **szalmánka** aludtak. Ha akadt közöttük beteg, a háziak szívesen befogadták őket a szobába, s tiszta ágyba fektették. Ezért a szállásért pénzt nem fogadtak el.^{53/}

Sokszor egész éjjel énekeltek a búcsúak, úgy hogy még a háziak sem tudtak aludni.

Vasárnap a legelső mise 5-6 órakor volt. Ezután minden órában tartanak misét /minden pap mond egyet, ezek a templomban lévő mellékhajók oltáránál tartják.

A nagymise után a búcsúak papjuk kíséretében kimennek a kálváriára. Útközben imádkoznak és szent énekeket énekelnek. A kálvárián tizennégy stáció van, minden stációnak megvan a maga éneke és imája.

Utána elmennek ebédelni, ki-ki oda, ahová elszállásolta magát, vagy közösen letelepdték a bugyros kocsihoz, elfogyasztották a magukkal hozott elemőzeit.

Voltak a faluban élelmes asszonyok, akik pár krajcáért árulták a levest. Hatalmas fazekakban otthon megfőzték - csak olyan egyszerű kis zöldes levelet - a templom előtt árulták. Az embereknek nagyon ízlett, örültek egy kis meleg ételnek.

A búcsúok mellett megjelentek a cigányok és a koldusok is, akik körülülték a templomot, kalapot tartva a kezükben kőszegtek.

Délután ajándékokat, búcsúfiát vásároltak, lassan készülődtek a nagy útra.

A Mária-kultusz napjainkban

A Mária-kultusz igen erős befolyással volt az emberek világmérsékletének kialakulására, vallásos világnézetük erősítésére. Mindaddig, amíg a rendház fennállt, ezt a kultuszt a községben elsősorban maga a rendház erősítette, tudatosan vették körül a kezv helyet különféle csodás történetekkel.

1945 után lassan kopni kezdett a búcsújáráshely jelentősége. Fokozatosan szűnt meg a templomban való térdelés, a hajtók fába szurkálása. A közlekedés fejlődésével modernizálódtak a processiók is. Egyre többen járnak teljes búcsút nyerni Andocera különjáratú autóbusszokkal, személygépkocsikkal - néha állami kocsikkal is. A forgalmat rendőr irányítja.

A község vallásos arculata is megváltozott. A Mária-legenda már nem érv, csak hit kérdése, a község lakói nemigen foglalkoznak vele, az iskolás gyerekek kis százaléka /alsó tagozatosak/ közül jár csak hittanra.

A búcsujárás szerepe Andocs gazdasági életében

Érdemes megelemlíteni a búcsujárásnak gazdasági kihatását a falu életére. Jobbára azok a kimesteraségek fejlődtek ki, amelyek kapcsolatban voltak a búcsujárással.

Ilyen pl. a gyertyaöntők és mézeskalácsosok. A régi időben a mézeskalácsosok és gyertyaöntők szépen megélték a mesterségükből. Kelendő áru volt a tükörös szív, bábolvasó és bábhuzsár.

Ma már nem érdemes vele foglalkozni. Többbe kerül a szállítás és a festékanyag beszerzése, mint amennyi a bevétel.

Régen 6 bábos volt a faluban: Pántler,

Róza,

Csik,

Princz,

Ács - később Petrácsék

léptek a helyébe.

Ma már csak Úzv. Pántlerné folytatja, őrizte meg mesterségét.

A kiskocsmák száma is jelentős volt:

Tillingerék - a mostani kocsmá és a mozi helyén

Petrács,

Kántor zsidó

Glinhót,

Keller,

Dávid

Bolt: Valder,
SziJJ,
Kondorai,
Csapkó

Ma mindössze egy kocsmája, egy presszója és egy áruháza van a falunak. A kismesterségek a vallással és úszókkal együtt lassan kihalnak.

Andocs, Máriagyűd, Máriapócs, Máriaszell, mind megannyi csoda, Mária-legenda: másolat. A jó ötleteket egymástól veszik át. Gyógyulás, lelki felüdülés, furcsa idegenforgalom ez. Tényleg tartalmával, eredetével csak elenyésző esetekben és számban foglalkoznak.

Jellegüket megváltoztatta a társadalmi haladás, a világozerte kibontakozó idegenforgalom, az ember látni és tudni vágyása, kíváncsisága. Lassan lehálik az emberekről a bigott, a fanatikus vallás, a térdenceuszás.

Egyre kevesebbet tudnak árulni a vásárokon, kihalnak a kismesterségek. Nem érdekel senkit a vásári bővli, sütemények, olvasók. Levest senkinek nem osztanak már. Nincs mese az az idő, amikor jobbára már csak a régi építészeti emlékek iránt érdeklődő turisták látványossága lesz az andocsi emlékek templom.

22. Orsós Józsefné, Orsós Erzsébet
23. Uő.
24. Uő.
25. Orsós József /1936/
26. Bogdán István /1948/
27. Orsós József /1936/
28. Horváth József /1919/ búcsúi árus
29. Németh Erzsébet adatközlése
30. Horváth József /1919/
31. Kelemen atya, Andocs
32. Vekerdi József: Cigány népmese, Akadémia, 1974. 31. I.
33. Németh Erzsébet /1957/ Andocs
34. Bartal Mária /1951/ Andocs
35. /Bárth János: A kaloccai búcsúok egy laikus szokásáról, Ethnographia, LXXXV. 2-3. szám, 366-368.
36. Uő.i.h. 366-368.
37. Takács Jánosné, Fehér Mária /1901/ előnékes
38. Uő.
39. SI-né /64 éves/
40. Takács Jánosné, Fehér Mária
41. Uő.
42. Uő.
43. Takács János 84 év
44. Uő.
45. Takács Jánosné, Fehér Mária
46. SI-né /64/ Bilsai
47. Takács Jánosné, Fehér Mária

48. Bárth János: A kalocsai búcsúok egy laikus szokásáról.
Ethnographia LXXIV.2-3.szám
49. I.h. 367.
50. U5.Ib. 366-368.
51. Kelemen atya, Andocs
52. Huszár Ferencné, Torma Teréz adatközlése.
53. U3.

J E G Y Z E T

1. Hoppár Sándor: Andocs község monográfiája
Kézirat, 23 lap.
2. Primási levéltár: Az andocsi kegyhely történetéről
/Archiv Ecclesiarum. Scitoxszky
primás iratai. Kat. 25-1452/
3. Idézi: Zádori János: Az andocsi Mária kápolnára vonat-
kozó hagyományok érvénye = Magyar Sion:
1884 602.
4. I.h. 604.
5. A Pallas Nagy Lexikona II. Kécsk-Magyar A Pallas kiadása
660.lap
6. Zádori János i.h. 606.
7. Hoppár Sándor adatközlése
8. Zádori János i.h. 561.
9. Németh Ferencné, Pintér Anna /1899/ adatközlése
10. V.8. Bálint Sándor: Sacra Hungária Szeged, 1943.
11. Dr. Szigetvári György: Somogy megyei építészeti emlékei,
Kaposvár, 1973. Somogy megyei Tanács kiadvá-
nya
12. Németh Ferencné, Pintér Anna /1899/ adatközlése
13. Huszár Ferencné, Torma Teréz adatközlése
14. Németh Ferencné, Pintér Anna adatközlése
15. Horváth József /1919/ Andocs - búcsúi árus
16. Ignác István /1928/ Andocs /Németsértl/
17. Orós Józsefné, Orós Erzsébet /1941/ Andocs
18. U3.
19. U3.
20. U3.
21. Ignác István /1913/ Andocs